

Špecifické poruchy učenia a ADHD:

- o dyslexia - porucha čítania
- o dysgrafia - porucha grafického prejavu, najmä písania
- o dysortografia - porucha pravopisu
- o dyskalkúlia - porucha matematických schopností

Špecifické poruchy učenia postihujú značnú časť detskej i dospeljej populácie. Ide o heterogénnu skupinu ťažkostí s čítaním, písaním, pravopisom, matematikou, prípadne o nedostatok organizačných alebo jazykových schopností. Skôr sa vyskytujú vo vzájomnej kombinácii než izolovane. Deti s poruchami učenia si ťažko osvojujú učivo bežnými výučbovými metódami, hoci majú primeranú inteligenciu a dostatočne podnetné rodinné prostredie. Tieto ťažkosti majú individuálny charakter a vznikajú na základe dysfunkcií centrálnej nervovej sústavy, nevyzretosti kognitívnych centier mozgu. Dôsledky týchto porúch - depresie, frustrácia či traumatizácia detí - zapríčinené školskými neúspechmi, sú však závažnejším problémom než samotné poruchy. Negatívne ovplyvňujú a narúšajú osobnostný, sociálny, vzdelávací a profesijný vývin týchto detí.

DYSLEXIA - porucha čítania

Proces čítania zahŕňa vedomé zameranie na text, ktorý chceme dešifrovať, prenos grafických znakov do mozgu, ich dekodovanie, zostavenie do slov, uloženie do (najprv) krátkodobej pamäti, konfrontáciu s kontextom, spracovanie pomocou programov hľadajúcich zmysel čítaného textu s prihliadnutím na doteraz zachytený slovník príslušného jazyka a na informácie, ktoré môžu umožniť porozumenie nasledujúcich znakov a slov, prípadne ich predvídanie.

Čítanie je ucelený proces, pri ktorom je potrebná predovšetkým motivácia. Dieťa musí byť schopné zamerať pozornosť na text, nerozptyľovať sa tým, čo sa deje okolo neho, či inými myšlienkami. Ďalej musí zreteľne vidieť tvar písmen, aby sa mohli preniesť do mozgu. Očami prechádza zľava doprava po písmenách a v rovnakom okamihu skladá z reťazca písmen slov, slov do slovných obrátov a tie do viet. Reťazec písmen, ktoré vidí, musí postupne previesť do mozgu, ich presná pozícia musí zostať na mieste. Dôležité je, že bábika či autíčko zostane ním aj vtedy, keď je obrázok otočený hore nohami či na bok. Ale „p“ otočené hore nohami už je „d“. Náš mozog musí vedieť rozoznať písmená vytlačené rôznymi typmi písma, veľkými či malými písmenami. M. Selikowitz uvádza, že autori mnohých štúdií sa pokúšali zistiť príčiny porúch čítania, hoci deti s dyslexiou predstavujú veľmi rôznorodú skupinu. Najobvyklejšie sú ťažkosti vo fonologickom spracovaní, fonémovej segmentácii - teda v procese, pri ktorom neznáme slovo mozog rozkladá na zvukové zložky. Akoby tieto deti mali problémy rozlúštiť v mozgu kód na pretransformovanie grafém (písmen) do im zodpovedajúcich foném (hlások). Tieto ťažkosti môže ešte skomplikovať problém so slovnou pamäťou - ťažkosťami so znovuvyvolávaním práve prečítaných slov. Niektoré deti majú problémy spočívajúce v spôsobe, akým ich mozog vníma tvary písmen, čiže problém s vizuálnym vnímaním. Mozog takéhoto dieťaťa dobre nerozoznáva alebo si chybné vykladá tvary písmen na stránke. Tým by sa mohlo vysvetliť, prečo si deti s poruchami učenia často zamieňajú písmená ako „b“ a „d“. Niektoré deti môžu mať zmiešané fonologické a vizuálne ťažkosti.

Deti s poruchami učenia majú často problémy so sústredením sa, impulzívnosťou či udržaním pozornosti, preto sa dopúšťajú mnohých základných chýb v učení. Príčinou nie sú poruchy vnímania, rozlišovania či analýzy. Pre nepozornosť dieťa vidí na začiatku slova, uprostred či na konci slova nesprávne písmená alebo si nevšimne správne poradie písmen v slove, vynecháva začiatky či konce slov. Môže odseknúť i celú časť vety alebo ju nahradiť inými slovami. Ťažkosť im robí aj rozkladanie slov na slabiky a skladanie slabík do slov. Niekedy sa však síce dieťaťu podarí rozložiť aj päťslabičné slovo na slabiky, ale robí mu ťažkosť všetky si ich zapamätať. Pretože častou komplikáciou je tiež porucha krátkodobej pamäti, prejavujúca sa najmä pri zapamätávaní si informácií vnímaných sluchom. Krátkodobá pamäť predstavuje vlastne dlhšie trvajúce sústredenie pozornosti. Bez nej nie je možné učiť sa. Jej porucha je najvýraznejším znakom porúch pozornosti. Zdá sa, akoby deti s poruchou pozornosti niečo jedným uchom počuli a druhým to šlo hneď von. Rovnako rýchlo sa im vytráca z hlavy čerstvo naučené učivo.

Dysgrafia - porucha grafického prejavu, najmä písania

Často sa vyskytuje u detí s dyslexiou alebo dysortografiou. Postihuje grafický, písomný prejav, osvojovanie tvarov písma. Proces písania ovplyvňuje grafomotorika a mentálne funkcie (vnímanie, predstavy, fantázia, myslenie, reč, pamäť, pozornosť), ktoré sa pri písomných aktivitách v rôznej miere uplatňujú počas celého života. Preto sa hodnotenie písomného prejavu neobmedzuje len na rukopis, úpravu či chyby v gramatike, ale písanie sa hodnotí komplexne počas jeho vývoja. Iba tak možno odhaliť príčiny ťažkostí a postupne ich prekonávať. Príčiny ťažkostí s písaním sú špecifické, individuálne. Najčastejšie ide o motorické (pohybové) ťažkosť a poruchu vizuálneho (zrakového) vnímania. Pohybové ťažkosť postihujú spôsob, akým sa písmená tvoria. Dieťa síce dokáže robiť úkony potrebné na vytvorenie písmen, ale nesprávne funguje časť jeho mozgu, ktorá zabezpečuje postupnosť a neprerušovanosť týchto úkonov. Porucha jemnej motoriky je príčinou ťažkostí pri úkonoch spojených s presnou prácou prstov - pri písaní, kreslení, zaväzovaní si šnúrok, zapínaní gombíkov, strihaní a podobne. Porucha vizuálneho vnímania zapríčiňuje ťažkosť pri rozpoznávaní tvaru písmen a ich umiestnení.

Dysortografia - porucha pravopisu

Býva príčinou veľkého počtu chýb v diktátoch, ale aj v prepisoch a opisoch textu. Pri výučbe pravopisu sa využívajú podobné poznávacie procesy ako pri čítaní. U dysortografikov sa často diagnostikujú poruchy sluchového vnímania alebo rozlišovania - deti „nepočujú“ správne, čo sa im diktuje. Pritom sluch majú v poriadku. Často im chýba cit pre jazyk a majú problémy s praktickým uplatnením dobre a vzorne naučených pravidiel a poučiek. Dysortografia sa často vyskytuje v kombinácii s dyslexiou a dysgrafiou. Dyslektici majú ťažkosť s prečítaním toho, čo napísali, a to im komplikuje kontrolu diktátu. Dysgrafici musia prekonávať problém s vlastným písaním, takže sa sústredia skôr naň a nestačia zdôvodňovať pravopis. Okrem toho je pracovné tempo týchto detí pomalšie, takže ani nestíhajú napísať diktované vety. U detí s ľahkou mozgovou dysfunkciou ovplyvňujú písanie diktátov ešte aj poruchy pozornosti, pamäti, myslenia, impulzívnosť, hyperaktivita a podobne.

Dyskalkulia - porucha matematických schopností

Dyskalkúlia je porucha matematických schopností bez súčasných porúch všeobecných

mentálnych schopností. Dyskalkúlia postihuje najmä oblasť matematiky, ale neexistuje jedna celistvá matematická schopnosť. Keď dieťa rieši matematickú úlohu, musí zvládnuť problém verbálny (zadanie úlohy, odpoveď na otázku), priestorový (geometrické úlohy, písanie číslíc v správnom poradí, písomné násobenie a delenie), problém s usudzovaním, pamäťou a iné. Stanovenie diagnózy vychádza zo psychologického vyšetrenia.

Podľa medzinárodnej klasifikácie chorôb dyskalkúlia zahŕňa špecifické postihnutie schopnosti počítat', ktorú nemožno vysvetliť mentálnou retardáciou ani nevhodným spôsobom vyučovania. Porucha sa vzťahuje na ovládanie základných početných úkonov - sčítanie, odčítanie, násobenie a delenie (skôr než na abstraktnejšie matematické schopnosti potrebné v algebre či trigonometrii).

ADHD - porucha pozornosti sprevádzaná hyperaktivitou (attention deficit hyperactivity disorder)

Hneď na začiatku si treba uvedomiť, že porucha pozornosti a hyperaktivita nie sú choroby. Je to stav mozgovej činnosti, spôsob fungovania mozgu. Mozog je z rôznych príčin nastavený na nadmernú aktivitu, chýbajú alebo sú oslabené tlmivé procesy mozgu, ktoré brzdia zvýšenú motorickú činnosť.

ADHD by sme mohli definovať týmito príznakmi:

- porucha pozornosti, napríklad, nesústredenosť, nedbalosť, zabudlivosť,...,
- poruchy správania, ako napríklad impulzivita, netrzeplivosť,
- hyperaktivita,
- poruchy učenia (dysgrafia, dyslexia, dysorografia, dyskalkúlia
- poruchy motoriky,
- vývinové chyby reči.

Toto sú v stručnosti príznaky na základe ktorých by sme mohli diagnostikovať alebo včasne objaviť ADHD. Dôležité sú však aj typické prejavy dieťaťa, ktoré touto poruchou trpí. Prejavuje sa to hlavne veľmi ľahkou nesústredenosťou, t.z., že dieťa sa dá ľahko rozptýliť vonkajšími podnetmi. Takisto dieťa odmieta príkazy, má problémy so zameraním a udrжанím pozornosti. Typický je nevyrovnaný pracovný výkon v škole, tzv. „vypínanie“ pozornosti, neporiadnosť na

pracovnom stole, ale aj vo svojej izbe v domácom prostredí. Dieťa s týmto syndrómom má nedostatočné študijné zručnosti a veľké ťažkosti so samostatnou prácou. Veľmi príznačným znakom je vysoká miera aktivity. Dieťa pôsobí dojemom, akoby bolo v neustálom pohybe, často skáče do reči ostatným alebo ich vyrušuje, často nadmerne hovorí, najskôr reaguje, potom premýšľa. Táto aktivita sa prejavuje aj zapájaním sa dieťaťa do fyzicky nebezpečných činností bez toho, aby vopred zvážilo následky, a preto sa často pri týchto aktivitách zraňuje. K ďalšiemu príznaku by sme mohli zaradiť aj agresívne správanie, neprimerane prudké reakcie, malú sebaúctu a značnú frustrovanosť.